

On Sekizinci Söz

Bu Söz'ün iki Makam'ı var. İkinci Makam henüz yazılmamıştır. Birinci Makam üç "nokta"dır.

[BİRİNCİ MAKAM] BİRİNCİ NOKTA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا
تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ¹

Nefs-i emmare² haddini bildiren bir tokat:

Ey böbürlenmeye tutkun, şöhrete sevdalı, övülmeye düşkün, kendini beğenmişlikte benzersiz, sersem nefsim!

Eğer binlerce meyve veren bir incir ağacının çıktığı küçücük çekirdeğin ve yüzlerce salkımı bulunan bir üzümün siyah, kuru çubuğunun, bütün o meyveleri ve salkımları kendi hüneriyle yaptığı ve bunlardan istifade edenlerin o çubuğu, o çekirdeği methedip onlara hürmet göstermesi gerektiği doğru bir iddia ise senin de sana verilen nimetler için övünmeye, gururlanmaya belki hakkın olur. Halbuki sen, daima kınanmaya müstahaksın. Çünkü o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin. Sınırlı bir iradeye sahip olduğundan, övünerek o nimetlerin kıymetini

¹ "Yaptıklarından ötürü sevinen, öbür taraftan yapmadıkları işlerden dolayı övülmek isteyen kimselerin sakın azaptan yakayı kurtaracaklarını sanma! Çünkü onlara o can yakıcı azap vardır." (Âl-i İmran sûresi, 3/188)

² **Nefs-i Emmare:** İnsanı daima kötülüğe sevkeden nefis.

düşürüyor, gururunla tahrip ediyor, nankörlüğünle hiçe indiriyor ve onları sahiplenerek gasp ediyorsun. Senin vazifen böbürlenmek değil, şükürdür. Sana lââyık olan, şöhret değil, tevazu ve mahcubiyettir. Hak-kın övülmek değil, istiğfardır, pişmanlıktır. Kemâl vasıflarına kendini beğenmekle değil, her şeyi Allah'tan bilmekle ulaşırsın.

Evet, sen benim vücudumda, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz de hayrı kabul etmek ve şerre çıkış noktası olmak için yaratılmışsınız. Yani fail ve kaynak değilsiniz; aksine, dış tesir ile hareket edersiniz. Yalnız bir tesiriniz var; o da, mutlak hayırdan gelen hayrı güzel bir surette kabul etmeyerek şerre sebep olmanızdır. Hem siz birer perde olarak yaratılmışsınız ki, güzelliği fark edilmeyip çirkin görünen hadiseler sizden bilin-sin ve Cenâb-ı Hakk'ın mukaddes Zât'ının noksanlıklardan uzak görül-mesine vesile olasınız. Halbuki yaratılış vazifenize tamamen zıt bir suret giymişsiniz. Kabiliyetsizliğiniz yüzünden hayrı şerre çevirdiğiniz halde, güya Hâlık'ımıza icraatında ortak olduğunuzu iddia ediyorsunuz! De-mek, her şeyi nefsenden ve tabiattan bilen, gayet ahmak, gayet zalimdir.

Sakin, “Ben bu güzelliklere mazharım. Güzele mazhar olan güzel-leşir.” deme. Zira güzellik mahiyetinin özü haline gelmediğinden, ona mazhar değil, sadece onun uğrağı olursun.

Hem, “İnsanlar içinde ben seçildim. Bu meyveler benimle gösterili-yor. Demek, bir meziyetim var.” da deme! Hayır, hâşâ! Belki herkesten önce sana verildi, çünkü sen herkesten daha müflis ve daha muhtaçtın, daha çok elem çekiyordun.³ HAŞİYE Bu yüzden senin eline verildi.

İKİNCİ NOKTA

كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَهُ⁴ ayetinin bir sırrını izah eder. Şöyle ki:

Her şeyde, hatta en çirkin görünen şeylerde bile hakiki bir güzellik tarafı vardır. Evet, kâinattaki her şey, her hadise ya bizzat güzeldir; bu-na “hüsn-ü bizzat” (zâtına âit güzellik) denir. Ya da neticeleri yönüyle güzeldir, buna da “hüsn-ü bilgayr” (dolaylı güzellik) denir. Bir kısım hadiseler var ki, görünüşte çirkin ve karmakarışıktır. Fakat o görünen perdenin arkasında gayet parlak güzellikler ve intizam bulunur.

³ HAŞİYE Hakikaten ben de bu münazarada Yeni Said'in nefsinin bu derecede susturma-sını çok beğendim ve “Bin bârekâllah” dedim.

⁴ “(O Allah ki) yarattığı her şeyi güzel ve sağlam yaptı.” (Secde sûresi, 32/7)

Mesela: Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur ve çamurlu toprak perdesi altında, sonsuz güzellikteki çiçeklerin ve kusursuz bitkilerin tebessümleri saklanmıştı. Güz mevsiminin haşin tahribatı, hazin ayrılık perdeleri arkasında, Cenâb-ı Hakk'ın celâl tecellilerinin mazharı olan kış hadiselerinin verdiği sıkıntıdan korumak için, nazlı çiçeklerin dostu olan nazenin hayvancıkları hayat vazifesinden terhis eder. Bununla beraber, o kış perdesi ardında nazenin, taze, güzel bir bahara yer hazırlanır. Fırtına, deprem, veba gibi hadiselerin perdesi altında gizlenen pek çok manevî çiçek açar. Büyüyüp boy atamayan birçok kabiliyet çekirdeği, dışarıdan çirkin görünen o hadiseler sayesinde tohumlar gibi sümbüllenip güzelleşir. Âdeta bütün inkılâplar ve büyük çaplı değişimler birer manevî yağmurdur.

Fakat insan, hem görünüşe aldandığından hem de bencil olduğundan, dış yüzlerine bakıp bu hadiselerin çirkinliğine hükmeder. Sadece kendini düşündüğünden, yalnız kendine bakan neticeleriyle değerlendirerek onların şer olduğu hükmüne varır. Halbuki eşyanın insana ait gayesi bir ise Sâni'inin isimlerine ait gayeleri binlercedir.

Mesela insan, Fâtır'ın kudretinin büyük mucizelerinden olan dikenli otları ve ağaçları zararlı, mânâsız görür. Halbuki onlar, ot ve ağaç türlerinin dikenlerle donatılmış kahramanlarıdır. Mesela, atmacanın serçelere musallat olması, görünüşte rahmete uygun düşmez. Halbuki serçenin kabiliyeti bu şekilde gelişir. Mesela, karın yağmasının pek soğuk ve tatsız olduğu düşünülür. Halbuki onun soğuk, tatsız perdesi altında o kadar sıcak gayeler ve öyle şeker gibi tatlı neticeler vardır ki, tarif edilemez.

Hem insan, bencilliği ve görünüşe aldanmakla, her şeyi kendine bakan yüzüyle değerlendirdiğinden, edebin kaynağı ve ta kendisi olan pek çok şeyi edebe aykırı zanneder. Mesela, tenasül uzvundan bahsedilmesi, insanlar için mahcubiyet sebebidir. Fakat şu mahcubiyet perdesi, insana bakan yüzdendir. Yoksa yaratılışa, sanata ve fitratın gayelerine bakan yüzleri öyle perdelerdir ki, hikmet nazarıyla bakılsa tam da edep dairesindedir, mahcubiyet ona hiç temas etmez.

İşte edep kaynağı olan Kur'an-ı Hakîm'in bazı tabirleri bu yüzlere ve perdelere göredir. Evet, bize çirkin görünen mahlûkların ve hadiselerin dış sureti altında gayet güzel, hikmetli bir sanat ve yaratılışa bakan öyle güzel yüzler var ki, Sâni'ini gösterir... Çok güzel perdeler

var ki, hikmetler saklar; görünüşte intizamsız ve karışık olan pek çok şey var ki, pek muntazam, kutsî birer yazıdır.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ⁵

Madem kâinatta eşsiz güzellikte bir sanat, açıkça görüldüğü gibi, vardır ve kesindir. Elbette, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamberliğinin de gözle görülür derecede bir kesinlikle sabit olması gerekir. Zira şu güzel varlıklardaki sanat ve nakışlar gösteriyor ki, onların sanatkârında mühim bir güzel kılma iradesi ve ziynetli yaratmak için kuvvetli bir istek vardır. Şu irade ve istek, o Sâni'de yüce bir muhabbetin ve eserlerinde ortaya koyduğu kusursuz sanatına karşı kutsî bir rağbetin var olduğunu gösteriyor. Şu muhabbet ve rağbet de yaratılmışların en nurlusu ve mükemmeli olan insana daha çok yönelip onda toplanmak ister. İnsan, yaratılış ağacının şuurlu meyvesidir. Meyve ise o ağacın en kapsayıcı, en uzak, nazarı en geniş ve şuuru küllî olan kısmıdır. İşte nazarı geniş ve şuuru küllî zât, o sonsuz güzellik sahibi Sanatkâr'a muhatap olup O'nunla görüşen, küllî şuurunu ve geniş nazarını tamamen Sâni'ine kulluğa, O'nun sanatını takdire ve nimetlerine şükretmeye sarf eden en yüksek, en parlak fert olabilir.

Şimdi iki levha, iki daire görünüyor. **Biri:** Gayet muhteşem, muntazam bir rubûbiyet dairesi, gayet kusursuz, ziynetli bir sanat levhası... **Diğeri:** Gayet nurlu, âdeta yıldızlarla bezenmiş bir kulluk dairesi; gayet geniş, kuşatıcı bir tefekkür, takdir, teşekkür ve iman levhası... İkinci daire, bütün kuvvetiyle birinci dairenin namına hareket eder.

İşte, o Sâni'in, sanatında çok dikkat gözetmesindeki bütün maksatlara hizmet eden o dairenin reisinin, Sâni'i ile ne derece irtibatlı, O'nun nazarında ne kadar sevgili ve makbul olduğu açıkça anlaşılır.

Acaba hiç akıl kabul eder mi ki, şu güzel, sanatlı varlıkların, sanatında bu derece hassas, hatta ağzın her çeşit tadını bilen ve ona göre nimet veren Sanatkârı, yeri ve göğü çınlatacak takdir nağmeleri içinde, karaları ve denizleri cezbeye getirecek şükran ve tekbir nidalarıyla,

⁵ "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31)

kendisine kullukla yönelen o en güzel mahlûkuna karşı lâkayt kalsın ve onunla konuşmasın? Kendisiyle alâkadar olmasın, onu resûl yapıp güzel halinin başkalarına da geçmesini istemesin? Asla! Onunla konuşmaması ve onu resûl yapmaması mümkün değildir...

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ⁶

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ⁷

Ayrılık ve gurbet içinde bir esarette, şafak vakti ağlayan bir kalbin ağlayan feryadıdır:

*Seherlerde eser tecelli rüzgârı
Uyan ey gözlerim seher vaktinde
Dergâh-ı ilahiden inayet isteyen;
Seherdir günahkârların tevbegâhı
Uyan ey kalbim şafak vaktinde
Tevbe et, bağışlanma dile dergâh-ı ilahiden.*

سَخِرَ حَشْرِيْنتَ، دَرُوْهُشِيَا زَ دَرُ تَسْبِيْحِ هَمَمَ شَيْ

بِخَوَابِ غَفَلْتِ سَرَسَمِ نَفْسِمِ حَتَّى كَيْ؟

عُمْرِ عَضْرِيْنتِ سَفَرِ بَاقْبْرِ مِي بَايْدَ زَهْرِ حَيِّ

بِيْرُخِيْرِ نَمَازِيْ چُو بِيَا زِيْ گُو بَكْنِ اَوَازِيْ چُوْنِ نِيْ

بگو: یا رب! پیشیمانم، خجیلیم، شرمسارم از گناه بی شمارم، پریشانم، ذلیلیم، آشک بارم از حیات بی قرارم، غریبم، بی گسّم، ضعیفم، ناتوانم، علیم، عاجزم، اختیّارم، بی اختیّارم، الأمان گویم، عفو جویم، مدد خواهم زد ز گاهت الهی!⁸

⁶ “Allah katında (hak ve makbul) din ancak İslam’dır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/19)

⁷ “Muhammed Allah’ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler.” (Fetih sûresi, 48/29)

⁸ Seher vakti, haşır meydanını andırır. Her şey uyanıp gelmiş, tesbih ediyor. Ey nefsim, ne zamana kadar gaflet uykusu içinde böyle sersem kalacaksın? Ömrünün ikinci vakti gelmiş, kabre doğru sefer başlamıştır. Her canlıdan ayrılıyorsun. Ney gibi inlemek için niyaz ve namaza gayret et.

De ki: ‘Ya Rab! pişmanım; mahcubum, utanıyorum. Sayısız günahtan dolayı perişanım. Zelilim, gözlerim yaş dolu, hayatım kararsız. Garibim, kimsesizim, yalnızım, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, acizim; hem ihtiyarım hem iradesizim. Aman diliyorum, af arıyorum, yardım istiyorum Senin dergâhından ey Allahım...